

DEN FØRSTE VERDENSKRIG

Krigsbegejstring

Billede fra Wien, hvor krigen netop er blevet proklameret. Midt i forsamlingen ses Adolf Hitler. Hitler ernærede sig som postkortmaler, men meldte sig siden frivilligt på tysk side, efter at hans fædreland, Østrig, havde kasseret ham.

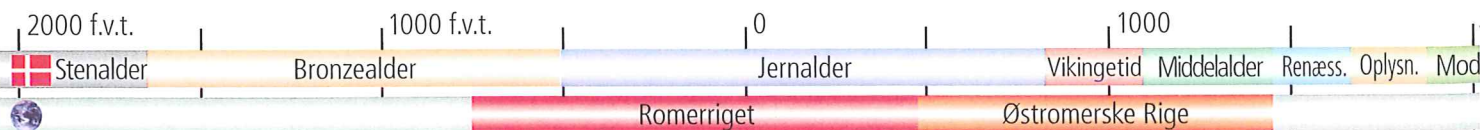
Folkeafstemningen blev blandt andet gennemført, fordi man vidste, at USA, som var den potentielle køber, havde raset lidt med sablen og luftet, at man godt kunne finde på at tage øerne uden at spørge om lov. Verden, eller måske rettere Europa, stod i flammer. Krigen rasede og De danskvestindiske Øer lå strategisk godt placeret. Herfra kunne man kontrollere den nyåbnede Panama-kanal. USA ønskede ikke at andre nationer, og da slet ikke tyskere, fik fingrene i de danske øer, og folkeafstemningen faldt da også ud til fordel for et salg.

USA havde i første omgang ikke vist den store interesse for krigen i Europa, der først og fremmest blev betragtet som et europæisk anliggende. Den var da også begyndt med et mord på den østrig-ungarske tronfølger prins Ferdinand i Sarajevo i 1914. I løbet af kort tid satte mordet en kædereaktion i gang i resten af Europa, der tilsyneladende var frisk på en fin lille krig. Store folkemængder samledes og jublede ved krigsudbruddet.

I Wien tog en vis Adolf Hitler del i festen. Han blev dog kasseret i den østrigske hær, men meldte sig som frivillig til den tyske. Han endte krigen på et feltlazaret, blændet

af giftgas, som var et af tidens nye våben.

Soldaterne var blevet hyldet som helte, da de drog af sted mod fronten. Men det skulle snart vise sig, at den opfattelse, man hidtil havde haft af krigen, ikke kom til at holde vand i praksis. Krigen startede ganske vist som en bevægelseskrig, da de tyske hære svingede igennem Holland og Belgien for at udmanøvrere de franske og engelske tropper. Snart stod tyskerne foran den franske hovedstad,

Fakta**Store slag under
Den første Verdenskrig**

Krigsførelsen under Den første Verdenskrig var på Vestfronten præget af meget store slag med hundredtusinde af faldne soldater. De mest kendte slag var:

Slaget ved Marne 1914

Slaget fandt sted i begyndelsen af september på et tidspunkt, hvor tyskerne var tæt på Paris. Franskmandene og englænderne satte alt ind på at forsvare byen. Byens taxaer blev sat til i pendulfart at bringe soldater til fronten, og fra den 4. september kørte "taxi-erne til Marne" dag og nat friske tropper til fronten, hvor de kæmpede mod de udmattede tyskere.

Selve slaget varede fra den 5. til 11. september 1914, og det var et af de største slag i verdenshistorien. To millioner mænd kæmpede langs en 240 km lang front ved floden Marne. Gradvist drev franskmandene og englænderne tyskerne 60 km tilbage til floden Aisne. Her gravede den tyske hær sig ned i skyttegrave og opsatte maskingeværposter for at holde stillingen.

Tab:

Frankrig/England: 300.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Tyskland: 250.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Slaget ved Verdun 1916

Byen Verdun var omgivet af massive betonforter, som var gravet dybt ned i jorden. Men i 1916 var forterne ubrugelige, idet alle kanonerne var blevet afmonteret og opsat på andre frontafsnit. Mange franskmænd vidste intet om det, og de anså stadig Verdun som symbolet på deres lands styrke.

I februar 1916 havde tyskerne placeret 1400 store kanoner på bakkerne omkring byen, og den 21. februar åbnede de ild. Da dagen var gået, havde to millioner granater ramt fæstningerne ved Verdun. Og efter tre dages beskydning havde tyskerne erobret de to første skyttegravslinjer foran Verdun. Byen var ved at falde i fjendens hænder.

De franske generaler foreslog at rømme Verdun, men det ville politikerne ikke høre tale om. General Pétain fik til opgave at redde Verdun. Det lykkedes. Men prisen var stor. Da tyskerne afblæste deres angreb i juli 1916, havde de affyret 23 millioner granater i deres mislykkedes forsøg på at bryde Vestfronten.

Tab:

Frankrig: 378.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Tyskland: 337.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Slaget med Somme 1916

I juli 1916 gik Frankrig og England i offensiven ved Somme. Slaget blev ufatteligt blodigt for begge sider. Det var ved Somme, at englænderne præsenterede deres nye vidundervåben: Kampvognen. Målet var at trænge tyskerne tilbage. Det lykkedes ikke rigtigt. Da offensiven i november 1916 blev indstillet, havde man kun trængt tyskerne godt 10 km tilbage.

Tab:

Frankrig/England: 623.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Tyskland: 434.000 døde, forsvundne og tilfangetagne.

Prins Ferdinand myrdes i Sarajevo, 1914

Kilde

Stormangreb under Den første Verdenskrig

Der var ca. 30.000 dansksindede fra det tidligere danske Sønderjylland, som gjorde tjeneste i den tyske hær under Den første Verdenskrig. En af dem var Hans Lorentzen. Han blev indkaldt til session i 1914, og i 1916 befandt han sig ved fronten i Frankrig.

Herunder er gengivet et afsnit af Hans Lorentzens dagbog, hvor han deltager i et tysk angreb i marts 1918:

Inden det første stormangreb havde artilleriet om morgenen lagt gas ud, men da vinden kom ovre fra fjendens side, og da vi jo rykkede frem mod dem, fik vi selv det meste af gassen i hovedet. Derved kom vor deling væk fra kompagniet, og vi fandt det først langt hen på aftenen, hvor vi straks blev beordret på vagt langt ude foran infanteriet.

Den morgen, hvor angrebet fandt sted, havde vi englænderne foran os, som også rykkede ud, når det gik for hårdt til. En engelsk maskingeværrede havde til opgave at dække ryggen for de vigende tropper ved at opholde os. Maskingeværreden forsvarede sig da også til sidste mand. Endnu da der kun var 20-30 m tilbage, kastede de håndgranater og skød med pistol og tilføjede vores regiment meget store tab, indtil det lykkedes en af vore løjtnanter at kaste en håndgranat ned i reden. Derved faldt de alle. Hvor var det synd for disse tapre mennesker.

I det store og hele kæmpede englænderne ganske godt. Men på fjerdedagen fik vi franskmændene som modstandere. Disse syntes ikke at kende ordet "tilbage". Der var uhyre tab på begge sider. En elendighed og jammer.

Det var særligt slemt i en landsby, hvor franskmænd og tyskere stod over for hinanden mellem husene. For nogle timer siden i live og nu kolde og stive. Forstå det, hvem der kan. Jeg tror, at man bliver syg i hovedet

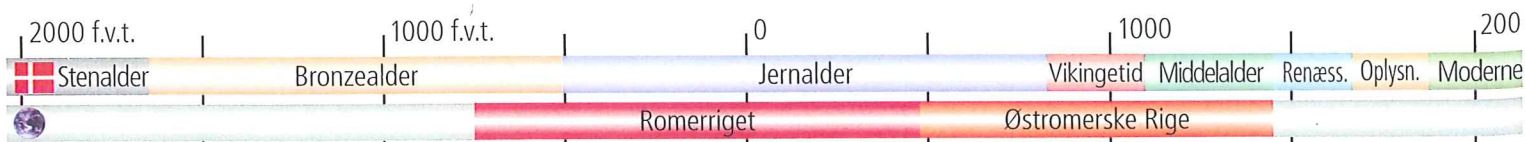
Døde tyskere

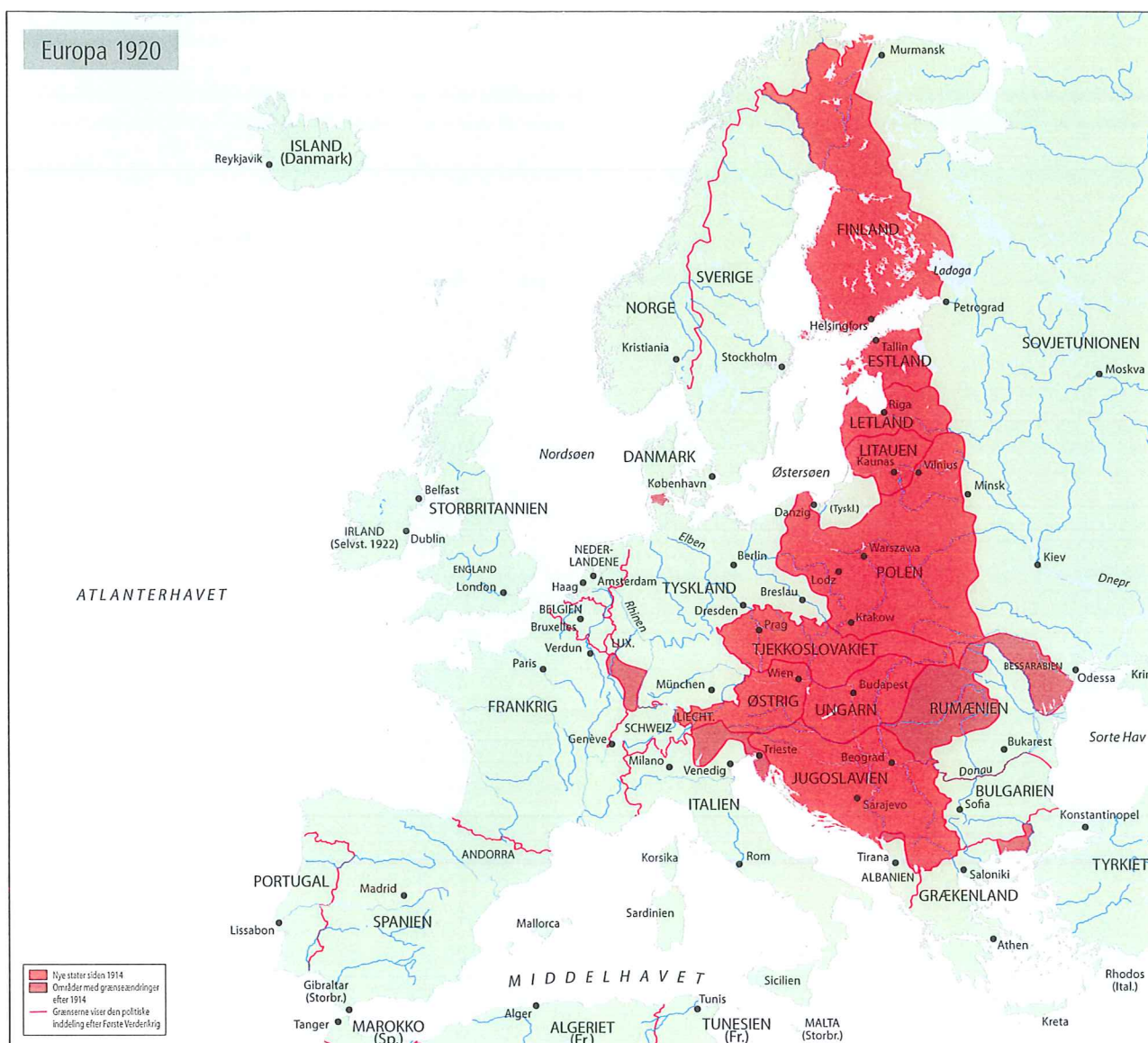
Den første Verdenskrig udviklede sig til et masseslagteri, hvor hundredtusinde af unge mænd blev dræbt. Her ses døde tyskere, efter en granat er slået ned i deres skyttegrav.

af sådan en elendighed. Hvorfor skulle alle disse unge mennesker fulde af håb og alle disse ældre og gamle familiefædre dog ofres? Hvorfor? Hvorfor?

Gengivet efter Hans Lorentzen: Og det kalder man at være civiliseret. Odense Universitetsforlag 1998, s. 138-39.

Foto mangler MEGET opløsning!

og kun en ekstra ordinær indsats af franskmændene reddede byen. Man satte ganske enkelt alle byens taxaer til at køre i pendulfart mellem byen og fronten - hver medbringende 2 soldater fra byens garnison. Byen blev reddet, fronten skubbet lidt længere nordpå, og krigen gik herefter nærmest i stå.

I stedet for en bevægelig krig kom kampen nu til at foregå fra skyttegrave. Tusindvis af soldater ventede i skyttegravene på, at der blev fløjtet til angreb. Så kravlede man op af skyttegravene og styrtede

over mod modstanderens skyttegrav. Her ventede modstanderen med en anden af tidens nye opfindelser: maskingeværet. Det viste sig enormt effektivt i en skyttegravskrig. Når soldaterne væltede op af skyttegravene, var det bare at skyde ind i menneskemængden, til der var så få tilbage, at de besluttede sig for at vende om.

Resultatet blev en uhyggelig blodig krig, hvor tusindvis af unge mænd mistede livet for at erobre nogle få meter land. Nogle af de mest blodige slag stod ved Marne og Verdun.

I sidstnævnte slag mistede over 300.000 mand livet. Ingen af parterne kunne fremtvinge en afgørelse, og der skete først noget i 1917, hvor USA trådte ind i krigen på England og Frankrigs side. Tyskland var krigstræt og bad om fred. Krigen var forbi. Nu skulle freden vindes. Det skulle vise sig at blive sværere end først antaget!

Den første Verdenskrig, 1914-18

1825

1850

1875

1900

1925

Kilde**Hans Hansen
overlevede ikke krigen**

I november 1916 modtog sønderjyden Jens Hansen følgende feltpostbrev, hvori det fortælles, at han har mistet sin søn:

3.11.16

Kære ærede hr. Hansen

Allerførst min hjertelige deltagelse i forbindelse med det smertelige tab af Deres søn. Han var en af de bedste i kompagniet. På grund af hans rolige, villige og arbejdsomme liv var han respekteret af alle hans kammerater.

Det er ikke muligt for mig at fortælle præcist om hans sidste timer, da han var henvist til sig selv.

Det var nordøst for S... hvor der foregik et engelsk angreb med trommeild. Samtlige døde i kompagniet (9 mand) var kommet på afveje, og Deres søn ligger begravet med alle hans sager på det sted, hvor han faldt.

Hans manglende lønudbetaling får De tilsendt af 2. afdeling ...

Så snart der igen bliver ro på fronten, finder vi måske noget. Og i så fald vil Deres søn blive rigtigt begravet.

Deres hengivne
Oversergent Thies

På vej i krig

Den dansksindede sønderjyde, Hans Hansen, blev indkaldt til tysk krigstjeneste under Den første Verdenskrig. Her er han klar til at drage til fronten i sin nye uniform. Han døde under et engelsk angreb først i november 1916.

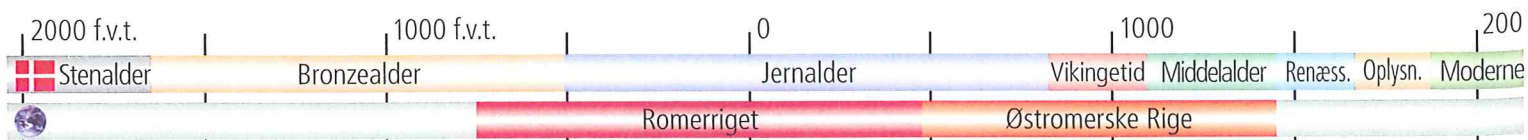
Fakta**Deltagerne i
Den første Verdenskrig****Ententemagterne:**

Belgien, Storbritannien, Australien, Canada, Indien, New Zealand, Sydafrika, Frankrig, Grækenland, Italien, Japan, Montenegro, Portugal, Rumænien, Rusland, Serbien og USA.

Centralmagterne:

Bulgarien, Tyskland, Det osmanniske Rige, Østrig-Ungarn.

Danmark forholdt sig neutral under hele krigen.

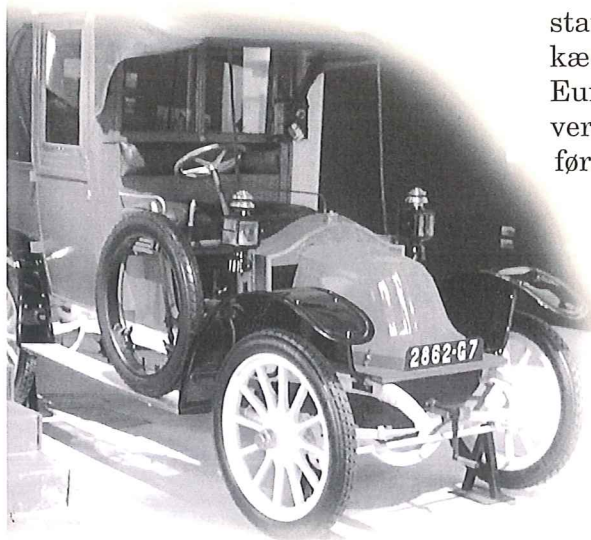

DEN FØRSTE VERDENSKRIG

KRUDTTØNDEN PÅ BALKAN

Den 28. juni 1914 blev den østrig-ungarnske tronfølger Franz Ferdinand myrdet i Sarajevo af serbiske nationalister. En stor del af Balkan var på dette tidspunkt indlemmet i Det Østrig-Ungarnske Kejserrige.

I begyndelsen af århundredet herskede Tyrkiet over det meste af Balkan. Men nationalismen havde spiret længe, og folkeslagene på Balkan gjorde ofte oprør mod det tyrkiske styre. Og i 1912 var tyrkerne blevet fortrængt fra det meste af området, så de kun havde et lille fodfæste i Europa ved Bosporus-strædet.

Parisisk taxa

Da det brændte allermest på, kørte taxaer som ovenstående i pendulfart mellem Paris og fronten medbringende 2 soldater hver gang. Tyskerne blev stoppet, og en af taxaerne kom på museum.

I takt med at tyrkernes magt i området blev mindre og mindre, meldte andre spillere sig på banen. Især kejser Franz Joseph af Østrig-Ungarn drog fordel af Tyrkiets svaghed, og han indlemmede Bosnien og Hercegovina i Østrig-Ungarn. Dette viste sig at være en katastrofal fejltagelse. De fleste af indbyggerne i de to provinser var serbere, og kong Peter af Serbien erklærede naturligtvis, at de skulle tilhøre Serbien. I det hele taget gjorde mange serbere alt, hvad de kunne, for at bekæmpe herskerne i Østrig-Ungarn. Et resultat af disse bestræbelser var mordet på Franz Ferdinand.

Mordet på tronfølgeren blev startskuddet på en lang kædereaktion, der kastede Europa og siden en hel del af verden ud i krig, nemlig Den første Verdenskrig.

Fra Østrig-Ungarnsk side mistænkte man Serbien for at stå bag mordet og stillede derfor regeringen i Beograd et ultimatum. Den skulle i løbet af 48 timer stoppe al støtte til modstand i Østrig-Ungarn og desuden indstille al anti østrigsk propaganda i Serbien. Da svaret fra Serbien var nølende, blev ultimatumet fulgt op af en krigserklæring. Serbien håbede på støtte fra Rusland. Og man håbede ikke forgæves!

Den russiske zar, Nikolaj, gav ordre til at mobilisere en del af hæren - for blot at konsta-

tere at det ikke lod sig gøre. De russiske planer for mobilisering omfattede nemlig kun en total mobilisering for en væbnet konflikt med både Østrig-Ungarn og Tyskland. Og den blev så sat i værk.

Da den tyske kejser, Wilhelm, hørte, at den russiske hær mobiliserede, sendte han et ultimatum til den russiske zar med ordre til at stoppe mobiliseringen. Zaren nægtede at acceptere dette ultimatum, og derfor erklærede Tyskland Rusland krig.

I Tyskland opererede man ligesom i Rusland ikke med mange forskellige planer i tilfælde af krig. Her regnede man udelukkende med en krig på to fronter, én i Rusland og den anden i Frankrig. Planen var at nedkæmpe Frankrig i en fart og derefter vende kræfterne mod Rusland.

Rusland og Frankrig var allierede med England, men tyskerne regnede ikke med, at englænderne var villige til at gå i krig for et par småstater på Balkan. Men det skulle vise sig at være forkert. Resultatet blev en katastrofe for hele Europa. De forskellige alliancer og planer på kryds og tværs af Europa resulterede i en stribe krigserklæringer i løbet af sommeren 1914. Man havde startet det, der mest af alt mindede om en gevaldig europæisk borgerkrig. En krig, der skulle komme til at koste mange millioner europæiske mænd livet. Men det

tænkte man ikke over i 1914. Tværtimod var begejstringen stor!

Mange steder hyldede store forsamlinger krigens komme, og fra magthavernes side var

tropper, der primært var stationeret ved grænsen mellem de to lande og samtidig tage hovedstaden Paris. På den måde ville krigen hurtigt være overstået, mente man fra tysk side!

SKYTTEGRAVSKRIG

Det begyndte da også godt. Belgien blev rendt over ende, og snart stod tyskerne foran Paris. Franskmændene satte alt ind på at forsvare byen, og byens taxaer kørte i pendulfart mellem bymidten og fronten for at bringe friske tropper til forsvaret af hovedstaden. Det lykkedes at forsvare ikke blot Paris, men også at trænge tyskerne tilbage. I stedet begyndte man nu at grave sig ned i skyttegrave, der skulle beskytte soldaterne mod tidens masseødelæggelses våben, nemlig artilleriet og ikke mindst maskingeværet.

En gang imellem blev der givet ordre til stormangreb. Så væltede soldaterne op over kanten på skyttegraven, hvor de blev modtaget af fjendens maskingeværer, der fejede kuglerne hen over slagmarken og slagtede de angribende tropper. Forud for angrebet var ofte gået en heftig artilleribeskydning, der havde til formål at rydde pigtrådspærringer og andre forhindringer i området mellem de fjendtlige skyttegrave.

En anden af tidens ofte benyttede nye våben var gas. Tonsvis af gas blev sendt over mod fjendens soldater for at gøre dem ukampdygtige. Der blev anvendt flere forskellige typer af gas. Klorgas virkede ved kvælning i lungerne. Fosforgas havde samme virkning. Sennepegassen var endnu værre. Dets følger viste sig

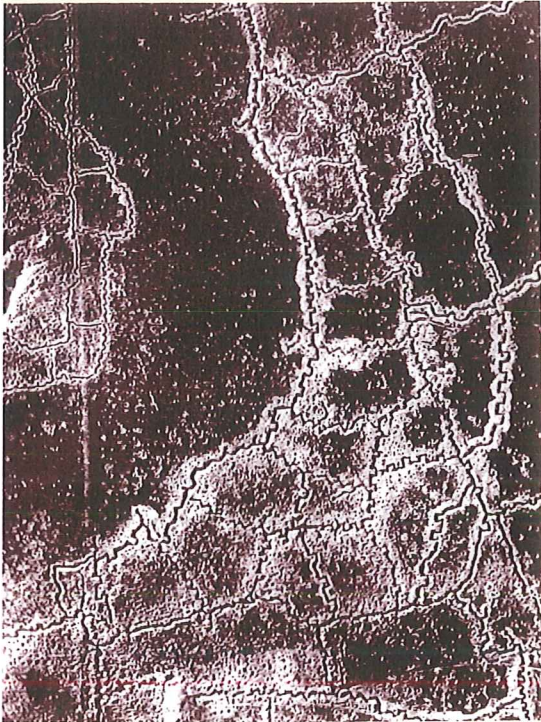
ikke før timer efter et gasangreb. Så begyndte offerets krop at rådne. Offerets hud blev ødelagt, og hans øjne bulede ud. Lungehinderne blev til blodige klumper, og smerterne var ubeskrivelige.

Ændringen fra bevægelseskrig til skyttegravskrig betød, at krigen blev uhyre blodig. Der blev udkæmpet store slag, hvor hundredetusinde af soldater måtte lade livet for at flytte fronten nogle hundrede meter. Nogle af de mest blodige slag fandt sted i Nordfrankrig ved Marne, Somme og Verdun. Her kan man endnu i dag finde gigantiske kirkegårde, hvor korsene står på lange rækker som symboler over de faldne. Vestfronten var en grusom slagtemark.

Det var også på Vestfronten, at mange dansksindede gjorde krigen med. Efter nederlaget i 1864, hvor hertugdømmet Slesvig blev tysk, var en stor del dansksindede i Slesvig blevet tyske statsborgere. Man regner med, at omkring 30.000 af dem deltog i krigen på tysk side.

På østfronten udviklede krigen sig meget anderledes af flere årsager. Dels blev krigen aldrig en skyttegravskrig, men en bevægelseskrig, hvor fronten konstant flyttede sig. Dels udbrød der revolution i Rusland - en revolution, der kostede zaren ikke blot magten men også livet.

Den russiske revolution fandt sted i 1917 og endte med kommunisternes sejr. De sluttede derefter hurtigt fred med Tyskland. Tyskerne flyttede derefter deres soldater til Vestfronten for at fremtvinge en afgørelse der. Men på det tidspunkt var USA trådt ind i

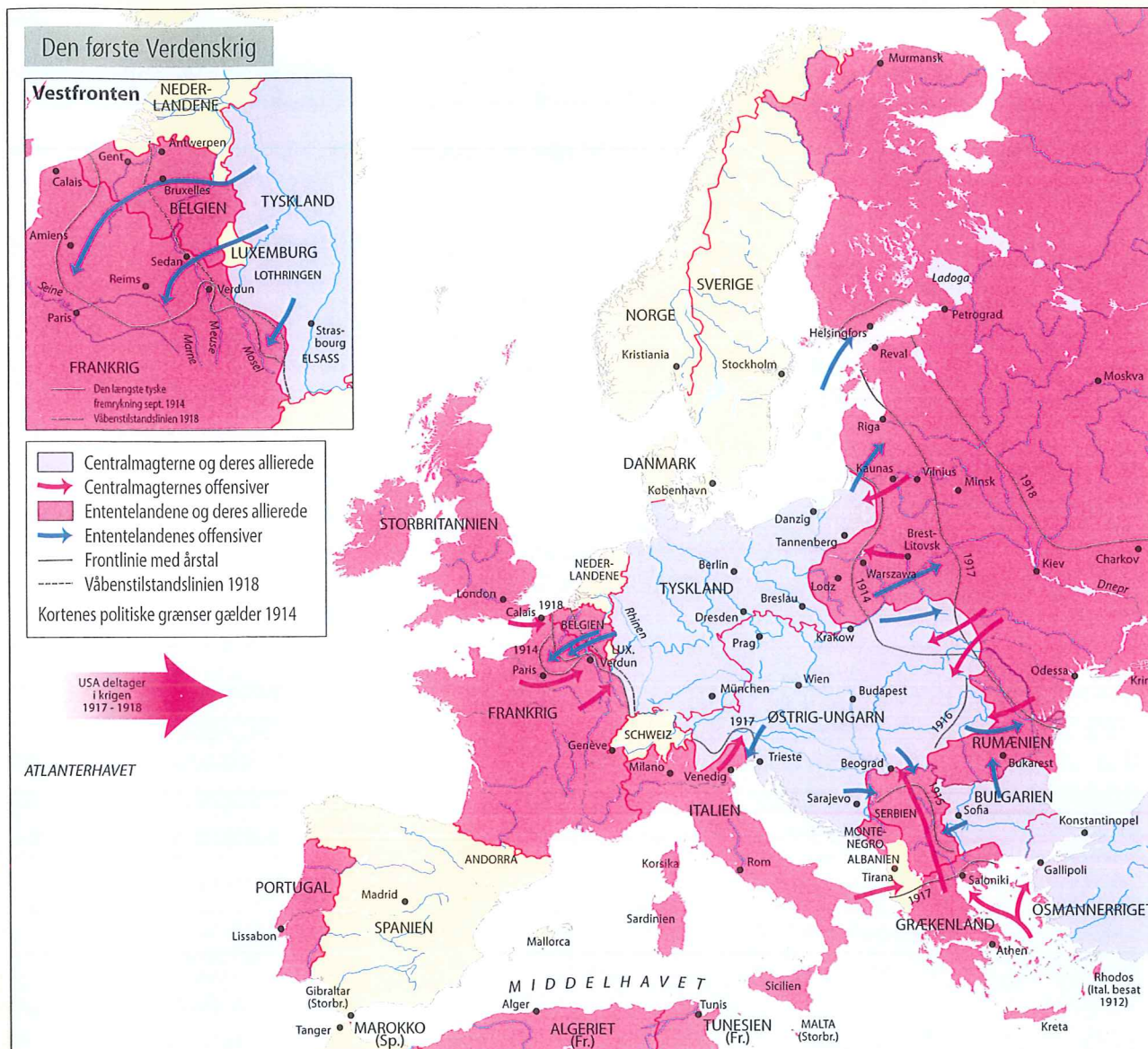

Skyttegrave

Flyfoto, hvor man tydeligt kan se systemet af skyttegrave.

man da heller ikke sen til at erklære, at det ville blive en kort krig. Den tyske kejser mente oven i købet, at tropperne ville være hjemme igen inden efteråret satte ind. Man gik i krig båret på en national begejstring, som gennem årtier var blevet bygget op – blandt andet gennem sange, digte, bøger og undervisningen i skolen.

Tyskerne havde regnet med, at de kunne besejre Frankrig gennem en hurtig krig. Planen var at angribe gennem det neutrale Belgien og dermed omringe de franske

krigen på Frankrig, England og Italiens side – og det skulle få stor betydning for krigens udfald.

KRIGS- AFSLUTNINGEN

I 1918 var befolkningerne i Europa krigstrætte. Der udbrød oprør flere steder i Tyskland, og befolkningerne var generelt udmattede efter fire lange krigsår. I november 1918 blev der indgået en våbenhvile, og efterfølgende blev der sluttet fred. Det blev en hård fredsslutning for Tyskland og Østrig-Ungarn.

Dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn blev opløst og en række nye stater så dagens lys i Europa – blandt andet Polen og Tjekkosllovakiet.

Tyskland mistede også store landområder – fx fik indbyggerne i Nordslesvig lov til at stemme om, hvorvidt de ville tilhøre Danmark eller Tyskland. Derudover blev Tysk-

land pålagt en meget stor krigserstatning og samtidig underlagt skrappe regler, der skulle forhindre landet i at genopruste. Det var en fred der i høj grad tilgodeså de nationale mindretal rundt omkring i Europa.

